

MARIA CARME ROCA

A BÀRCINO

UNA DONA SINGULAR,
UN PASSAT OCULT,
UN ENEMIC IMPLACABLE.

Columna

MARIA CARME ROCA
A BÀRCINO

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: GENER DEL 2020
© MARIA CARME ROCA, 2020
AUTORA REPRESENTADA PER IMC AGÈNCIA LITERÀRIA
MAPES DE L'INTERIOR: ÒSCAR SARRAMIA
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2597-1
DIPÒSIT LEGAL: B. 26.365-2019
FOTOCOMPOSICIÓ: GRUP62

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

El paper utilitzat per imprimir aquest llibre està qualificat com a ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Índex

Dramatis Personae	II
Uns breus apunts	17
Introducció	
Bàrcino, 153 dC	21

PRIMERA PART

D'amistat i de companyies

I. Bàrcino, 180 dC	
<i>Minicia Fausta Cornelio Vero S. D.</i>	35
II. Roma, 140 dC	40
III. Roma, 145 dC	52
IV. Roma - Bàrcino, 148 dC	64
V. Tibur, 152 dC	82

SEGONA PART
D'aprenentatges i confidències

VI.	Bàrcino, 154 dC <i>Minicia Fausta Anniae Faustinae Imperatrici</i> S. D.	99
VII.	Roma, 138 dC	104
VIII.	Bàrcino, 181 dC	115
IX.	Bàrcino, 169 dC	128
X.	Roma - Bàrcino - Leptis Magna, 156 dC	140

TERCERA PART
De recerques i descobertes

XI.	Roma, 157 dC <i>Minicia Fausta Diomedi medico S. D.</i>	161
XII.	Roma, 135 dC	167
XIII.	Bàrcino, 149 dC	180
XIV.	Bàrcino, 153 dC	192
XV.	Municipium Emporiae, 179 dC.	205

QUARTA PART
De triomfs i adversitats

XVI.	Bàrcino, 182 dC <i>Minicia Fausta Lucio Cneo Flavio filio S. D.</i>	223
XVII.	Bàrcino, 161	228
XVIII.	Roma, 166-167 dC.	243
XIX.	Òstia, 183 dC	254
XX.	Bàrcino, 184 dC	267

CINQUENA PART
De conspiracions i menyspreus

XXI. Bàrcino, 175 dC <i>Minicia Fausta Marco Aurelio Antonino</i> <i>Augusto imperatori S. D.</i>	279
XXII. Bàrcino, 159 dC	284
XXIII. Baetulo, 185 dC.	297
XXIV. Tàrraco, 171 dC	308
XXV. Bàrcino, 186 dC	318

SISENA PART
De perills i imprevistos

XXVI. Bàrcino, 160 dC <i>Minicia Fausta Marco Pedanio S. D.</i>	331
XXVII. Bàrcino, 187 dC	335
XXVIII. Bàrcino, 188 dC	347
XXIX. Bàrcino, 189 dC	362
XXX. Bàrcino, 194 dC	378
Bibliografia	389
Agraïments	391

I

Bàrcino, 180 dC Minicia Fausta Cornelio Vero S. D.*

Estimat Corneli,

M'has fet feliç. Molt. No et pots arribar a imaginar com m'ha agradat el teu enviament. Rebre els escrits del nostre amic Marc Aureli ha estat un bàlsam guaridor que amoro-seix una mica la seva pèrdua. Fa gairebé cinc mesos de la seva mort, i segur que a tu et preocupa el mateix: què passarà ara amb l'imperi? Què farà el ximple del seu fill? L'he tractat poc, en Còmmode, però des de la primera vegada que el vaig veure en vaig tenir prou per copsar que té la mirada bruta.

Soc massa gran perquè la vida em sorprengui, i encara més amb coses bones, però ahir vaig revifar. He estat tota la nit llegint i rellegint a la llum d'una llàntia. M'omple d'orgull que part d'aquests pensaments els hagués compartit amb mi. Ja n'hem parlat altres vegades, ha estat tot un privilegi.

* S. D.: sigles de *Salutem Dicit*, «envia salutacions».

M'hauria agradat saber viure com ell creia que s'havia de fer, prendre'm les coses com venen, ja que lluitar contra les adversitats que no podem evitar és absurd, inútil. «Lliura't espontàniament a Cloto i deixa que ordeixi la trama del teu destí amb els esdeveniments que vulgui», sempre deia. Prou vegades que m'ho has dit tu mateix, també. No sé si alguna vegada t'he dit, Corneli, que sempre m'has aconsellat sàviament. Sovint penso que, en lloc de ser el meu cosí, sembla que siguis el meu preceptor.*

*Em deies a la carta que tems que de l'obra d'en Marc Aureli se n'apropiïn mans indegudes. Hi estic completament d'acord, hem de protegir el seu llegat i preservar-lo per a les generacions futures. M'imagino que en Gai Aufidi Victori** serà un dels qui en tindrà cura, però no serà sobrer que nosaltres també ens n'ocupem.*

Avui mateix parlaré amb un librerius de confiança perquè me'n faci fer una còpia. I en faré un seguiment estricte, perquè no voldria veure la seva obra malvenuda al fòrum de Bàrcino. Ja saps que n'hi ha molts que fan un munt de tripijocs aprofitant-se de la feina dels autors. Per descomptat que indicaré que faci servir el millor material. Potser m'oblidaré del papyrus i encarregaré al copista que escrigui damunt de pergamena, ja que és més consistent i durador. Aquesta opció em resultarà molt més cara, però potser paga la pena.

A la carta també t'interesses per mi, em preguntes que com em trobo.

Ja t'ho pots imaginar. Visc amb un neguit constant, tement que quan menys m'ho esperi succeirà una desgràcia, i

* *Meditacions*, llibre IV, 34.

** Orador romà, amic i conseller de Marc Aureli i gendre de Marc Corneli Frontó, preceptor i també amic de l'emperador.

sense recursos per poder evitar-la. Fa tants anys que convisc amb la inquietud... No temo per mi, prou que ho saps que la meva dèria, el meu objectiu principal a la vida, és preservar la d'en Luci, el meu fill, el de veritat, l'únic que em queda viu, perquè l'altre, el que vaig tenir amb en Teseu, no l'hi considero, de fill. És molt trist constatar que el meu enemic més important és l'ésser que un dia vaig infantar. Saps? Ja en té trenta-dos, d'anys, el fill d'en Teseu.

Hi va haver una època en què vaig pensar i què, que existís una criatura meva de la qual m'havia intentat desfer, però el temps m'ha demostrat que el pare tenia raó quan em va desitjar que els déus em fossin propicis, que necessitaria la seva protecció, perquè ara, tot i que no el conec, el temo, ha aconseguit que li tingui por. En Teseu se'n sentiria satisfet.

Aquest esguerro, que encara no he pogut conèixer personalment, està ben decidit a posar fi a la nissaga legítima dels Minici. Però no ho vol fer de seguida —prou que s'hauria pogut desfer de mi o del meu fill, mira que n'han passat, d'anys!—, perquè part dels seus objectius és fer-nos viure amb un neguit, amb una incertesa constant. No hi ha any que passi que, pels dies propers al meu aniversari, sigui allà on sigui, no m'arribi un *oscillum* trencat. He estat atenta i vigilant, ja ho saps, t'ho he dit altres vegades, però mai no he pogut enxampar qui me'l porta, ja no dic qui me'l fa enviar.

Ara que hi penso, el que et deia de fer copiar els pensaments d'en Marc Aureli, dubto de com fer-ho, perquè en papyrus podria guardar els seus escrits enrotllats en una preciosa cista* de qualitat que faria fer expressament. Però m'agrada la idea del còdex, i per això millor que opti pel pergamena. Què et sembla? Què m'aconselles? M'agradaria saber la teva opinió.

* Tipus de cofre, capsà.

I tornant a la qüestió que em pren la vida i a la vegada l'empeny, en Luci, que fins ara no havia fet cas de les meves recomanacions i advertències, de fet, ha viscut com si no anés per ell. «Que poruga que t'has tornat, mare!», m'ha dit cada vegada que l'he avisat que vigilés, que hi havia qui procurava per destruir la nostra família. No em feia cas i ho entenc. Primer, perquè quan ets jove et creus capaç de menjar-te el món. I després, perquè una amenaça, quatre paraules profètiques malintencionades, racionalment, no t'han de fer por. Ja et vaig dir que l'hi vaig explicar tot, perquè no volia que hi hagués cap malentès entre nosaltres. Prou que, per callar, per intentar protegir el meu pare amb el meu silenci, només vaig aconseguir el seu menyspreu. Però d'un temps ençà he notat un petit canvi. En Luci m'escolta, fins i tot en parlem, malgrat que té un caràcter reservat. I si ho fa ara, crec que és perquè espera un fill de la seva dona, la Lavínia, i això li fa veure el món d'una altra manera. Aquesta és una notícia feliç, que seré àvia.

Pel que fa a l'assumpte que m'empenyora la vida, el fill d'en Teseu, compto amb el suport d'en Luci Cecili Optat. Te'n recordes d'ell, Corneli? Sí, parlo del centurió que es va retirar a Bàrcino. Ara la nostra relació és més d'amistat que no pas d'amants, ens fem grans, però encara tenim alguna trobada amatòria plena de complicitat.

En Cecili (no li dic Luci perquè associo massa aquest nom al meu pare i al meu fill) creu haver trobat una pista, després de tantes recerques infructuoses. Però tot plegat m'agradaria explicar-t'ho personalment. Tinc moltes ganes de veure't. Aniria a Roma amb molt de gust, prou que ho saps, però em reté, ja saps què em reté, a banda que seré àvia. A veure si pots venir aviat, t'enyoro.

Ja sé que els viatges et deixen baldat, però aquí et podràs refer tot el temps que vulguis. Vas néixer aquí, Corneli, Bàr-

cino és el teu bressol. El pare sempre parlava de tu com del petit Corneli, encara que tinguessis edat adulta. I coneixeries el meu net, perquè d'aquí que vinguis, ja haurà nascut. Em fa il·lusió, això de ser àvia. Molta. Però ja et pots imaginar com pateixo, també. No sé quantes vegades al dia prego a Juno que preservi la meva jove de qualsevol mal. Per la triada capitolina, si n'he ofert i n'oferiré, de sacrificis, al temple d'August!

Va, anima-t'hi, vine a Bàrcino. I plegats homenatjarem els éssers estimats que ja no hi són.

«Quants dels qui vingueren al món ja se n'han anat»,
que deia en Marc Aureli. Vale.***

Minícia.

* *Meditacions*, llibre VI, 56.

** Comiat freqüent a les cartes. Del verb *valeo*, significa «cuida't».

II

Roma, 140 dC

De petita no havia fet dolenteries, no perquè fos bona, sinó perquè no n'havia tingut cap necessitat. Que jo en sigui conscient, la primera vegada que en vaig fer una ja tenia dotze anys. I era relativa, la trapelleria, perquè va ser amb el consentiment de l'àvia Quadrònia. Ella s'havia desplaçat a Roma des de Bàrcino quan va morir la meva mare per fer-nos costat al meu pare i a mi.

Era molt especial, la meva àvia paterna. No era pas de les que se t'asseien a la falda i t'amoixava o et cantava cançons, però sabia llegir-te l'ànima. I la meva la va llegir.

—Què puc fer per tu? —em va preguntar com si fos una persona adulta.

—Vull passejar per Roma —vaig respondre sense dubtar, perquè la primera opció, la d'anar a les quadres i muntar a cavall, ja sabia del cert que em diria que no.

Jo estava molt trista, necessitava fer alguna cosa diferent, i l'oferiment de l'àvia em donava l'oportunitat d'acomplir un desig que feia temps que cobejava. No

s'esqueia gens a la filla d'un patrici que voltés pels carrers d'una ciutat com Roma. Ja ho entenia, que a casa em protegien, però jo volia veure amb els meus ulls el que sentia explicar a les visites, als esclaus. No m'espantaven els aspectes crus de la vida, sabia que existien perquè ja era prou gran. Cada *domus* és un microcosmos on es poden reproduir les grans meravelles i les terribles dissorts de la vida.

—No vull visitar temples, ni monuments —vaig especificar—, el que vull és veure la gent, les *tabernae*, entrar en una *fullonica*, passejar pel costat del Tíber, veure la muntanya de les àmfores... El pare n'és *curator*...

L'àvia m'observava amb atenció.

—I potser podríem comprar menjar en un *thermopolium*... —vaig afegir.

M'hi anava engrescant. No tenia aturador. Volia veure Roma per dins, llavors mateix.

—He de reconèixer que la teva petició m'ha agafat per sorpresa —va dir l'àvia—, però et prometo que hi pensaré.

Li hauria dit que volia una resposta llavors mateix, però em vaig conformar amb la idea que, de moment, no m'havia dit que no. Temia, però, que si s'hi repensava s'hi negaria.

—D'altra banda —va continuar l'àvia—, no soc la persona més indicada, ja saps que jo conec molt bé Bàrcino, però Roma... L'hi has dit al teu pare?

Em vaig enrojolar. Ja ho crec, que l'hi havia dit.

—I et va dir que no, és clar... —va respondre en veure la meva expressió.

—Em va respondre que ja tindria temps... Hi podem anar amb en Glauc —vaig suggerir—, ell coneix tots els racons de Roma, li he sentit explicar moltes històries...

—En Glauc és un esclau que té tota la confiança del teu pare. Tu creus que permetria que et possessis en perill? O que faria alguna cosa contra la voluntat del teu pare?

—Si tu l'hi demanes...

Vaig callar de cop. Allò no li havia agradat, a l'àvia, que sempre respectava els esclaus, i el que jo deia posava en Glauc en un compromís.

Hi va haver una vegada, però, que l'àvia no va tenir pietat amb un esclau, una esclava, en aquest cas. Va ser la Lena, la mare d'en Teseu, que havia conspirat clarament contra ella i contra el meu pare quan era petit. L'àvia no s'ho va pensar dues vegades i va exercir la seva potestat.

El meu avi, quan el pare era un infant, havia dut a casa un petit esclau, en Teseu, i també la seva mare; no li agradava separar els pares dels fills. La idea era que en Teseu fos company de jocs i estudis del pare, perquè a la *domus* només hi havia nenes, i l'avi considerava que al seu fill li feia falta la companyia d'un xicot. Llavors ningú no sabia que la Lena, anys enrere, a la Dàcia, havia estat amant de l'avi i que en Teseu era fill seu. Quan ho vaig saber vaig esgarrifar-me, el greuge es va engrandir: el meu amant i jo érem oncle i neboda, un parentiu molt proper. La llàstima va ser que la meva àvia no va fer el mateix amb en Teseu, li va perdonar la vida, primer perquè era un nen i després —n'estic convençuda— perquè intuïa, si és que no ho sabia del cert, que aquell nen era fill del seu marit. I no s'hi va atrevir. Tota una vida de disgustos que el pare i jo ens hauríem estalviat. Però ja estava fet.

Pel que feia a la meva petició, l'àvia em va dir que calia fer les coses ben fetes.

Ja està, vaig pensar, l'hi dirà al pare i jo em quedaré sense sortir.

Em devia llegir el pensament i no va poder dissimular un somrís.

—Ja t'he dit que en parlarem —va reblar agafant-me les mans.

Ens havíem quedat assegudes damunt del meu llit. Abans d'anar a dormir l'àvia havia vingut a dir-me bona nit. Va ser llavors quan em va preguntar què podia fer per mi.

Era molt bonica, l'àvia. Del seu rostre serè destacaven els ulls del color de l'avellana, grossos i expressius. Envel·lia bé. Hi ajudava que sempre duia una roba impecable; sabia col·locar-se amb molta traça les *stolae*, que cenyia amb gràcia a la seva fina cintura —quina sort, conservar-la encara!—, i quan sortia l'encertava a cobrir-se amb qualsevol *palla*,* que es col·locava amb molta elegància. Però, sobretot, hi feia que tenia un posat greu, de dona respectable i noble. Com la meva mare, si bé eren molt diferents. De la mare en tinc molt presents els ulls, que jo he heretat i dels quals em sento molt orgullosa, uns ulls que tenen el color de l'aiguamarina. Però si la mare era menuda i harmoniosa, jo soc de complexió més forta. I tinc els cabells negres i ondulats com el pare. D'ell també tinc uns clotets que se'm fan a les galtes quan somric.

Sovint he pensat que la meva vida hauria anat d'una altra manera si la meva mare no ens hagués deixat tan aviat. Fins llavors jo no havia patit cap pena, cap pena important, només contratemps petits, propis d'una criatura aviciada. Però en unes hores em vaig fer gran de cop.

Ningú de nosaltres podia preveure la seva mort. Va ser un dissortat accident. Feia dos anys que Antoní Pius era emperador quan a Roma va succeir una desgràcia que

* Mantell rectangular.

acabà amb la vida de més de mil persones: part de la graderia del Circ Màxim es va desplomar. Feia temps que el meu pare, que en aquell moment era mantenidor de les obres públiques, advertia que calia fer reformes al circ, que les graderies de dalt de tot, les que eren de fusta, suportaven massa pes a causa de la gentada que les omplia. En esfondrar-se la graderia de dalt, part de la multitud va caure damunt del pis immediatament inferior i va sepulcrar els que hi havia més avall. La mare va quedar esclafada entre ells.

—Em sap molt de greu la mort de la teva mare, Minícia, molt —em va dir l'àvia agafant-me les mans amb fermesa.

No vaig poder evitar que se m'emboïressin els ulls.

No era precisament que s'avinguessin, elles dues, però es tenien el màxim respecte. L'àvia va pensar que la meua mare era la millor esposa per al seu fill.

L'àvia Quadrònia entenia la importància de perdre una mare, una mare responsable com era la meua, i que hagués estat una mort accidental, que no pots preveure com una malaltia, se'm feia difícil de pair.

Amb els anys me n'he alegrat per ella. Va morir de cop, sense tenir temps de patir.

El Circ Màxim va ser el seu botxí. I en certa manera el meu, perquè malgrat que hi he passat molt bones estones veient i victorejant les curses de quadrigues, també hi vaig enterrar la meua dignitat.

La mare, filla de l'il·lustre Luci Licini Sura, l'altre avi a qui tampoc no vaig conèixer, va ser enterrada en una necròpolis a tocar de la Via Augusta i a prop de Tàrraco, la terra on havia nascut. I l'altra àvia meua, que per la seva fortuna va perdre el senderi, va morir al cap de poc; no devia suportar la pèrdua de la filla, l'única que li quedava viva.

Al cap d'uns dies que se'm van fer eterns, va arribar el que tant esperava: em permetien vagarejar per Roma.

—T'has sortit amb la teva, Minícia —em va anunciar l'àvia—, s'acomplirà el teu desig. —Jo ja hauria sortit de casa en aquell moment, però l'àvia va frenar el meu entusiasme—. No et precipitis, que aquesta sortida s'ha de preparar.

Em va conduir a la seva cambra i allà, ajudada per la Dèlia, una esclava una mica tòtila però molt obedient, em van fer posar una túnica força esparracada i bruta.

—No te'n desdiràs pas, ara —va dir l'àvia amb un punt de sornegueria en veure les meves ganyotes de fàstic.

Vaig afanyar-me a dir que no mentre em mirava les cames, que havien quedat al descobert. Aquella túnica era més curta, pròpia d'una esclava.

La Dèlia em va embrutar la cara i part dels cabells i del cos amb llepesses de fang. I es va entretenir a enganxar-me a la cara, al coll, al clatell, a braços i cames... tot el que em quedava al descobert, unes petites boles fetes d'una pasta enganxosa que la Dèlia anava aplanant una mica amb la mà.

—Només és sang de porc barrejada amb farina i resina —em va avisar l'àvia—, la idea és que sembli un gra ben purulent, que a ningú no li vingui de gust d'acostar-se't.

Em va començar a picar tot el cos. Jo no comprenia encara la necessitat de tot aquell procés que em mortificava; dubtava si l'àvia em feia pagar una mena de penyora per la meva gosadia.

—Encara que tan sols ets una noieta —va afegir l'àvia per acabar-me de convèncer—, ets prou valuosa perquè si et prenen et converteixin en una prostituta. No podem córrer cap risc.

L'àvia Quadrònia era directa, no es perdia en subtilitats.

Em van desfer la bonica trossa amb què duia recollits els cabells, la Dèlia me'ls va untar d'oli perquè em quedessin ben llardosos com si mai no me'ls hagués rentat, i em van ficar les mans en una palangana plena d'un suc negre com la nit.

—No pateixis, només és tinta de calamar.

Em vaig observar les mans, les ungles m'havien quedat negres.

I el que va ser més sorprenent de tot va ser que l'àvia va canviar el seu aspecte, sempre tan impecable, pel d'una dona bruta i miserable; ella també va ficar les mans dins de la palangana. Vaig trigar temps a comprendre el sacrifici que feia per mi.

—Ningú no fa cas d'una esclava vella, ni d'una criatura tinyosa —va dir amb murrieria.

D'aquesta manera, acompanyades per en Glauc, que també s'havia esmerçat a descuidar el seu aspecte, vam sortir de la nostra privilegiada residència del turó Celi i ens vam disposar a recórrer l'Aventí, el barri més popular i cosmopolita de Roma.

M'aturava a cada passa, tot em cridava l'atenció.

Vorejar el riu Tíber era tot un espectacle que no s'adeia amb el que afirmava Virgili, que era el riu que més estimaven els cels. No, perquè, si de cas, eren els inferns els que se l'havien fet seu.

Una cridòria em va fer aturar en sec i agafar fort la mà de l'avia.

Un grup de *Vigiles Urbani** arrossegaven un home per

* Les tasques de seguretat i policia a l'interior de la ciutat de Roma eren exercides per les *Cohortes Vigilium* i els *Vigiles Urbani*, que s'encarregaven de perseguir els lladres i els malfactors.

terra. Em vaig esgarrifar en adonar-me que l'estiraven amb un ganxo; només era un embalum sangonós.

—És un criminal que ha estat condemnat —va explicar en Glauc amb solemnitat—. El llençaran al Tíber. Abans, el seu cadàver deu haver estat exposat a les *Scalae Gemoniae* després que l'hagin executat.

Em va tranquil·litzar una mica pensar que ja era mort. Però aquella imatge, tot i que amb el temps s'ha anat diluint, mai no l'he pogut esborrar del tot de la memòria. I sovint m'he preguntat quants esquelets hi deu haver al fons del riu.

De segur que, per distreure'm d'aquella escena macabra, l'àvia va indicar que em fixés en els productes que hi havia exposats en una *taberna*. Un munt d'espècies acolorides i aromàtiques distribuïdes en petites capses s'oferien als meus ulls. Però em va durar poc, la contemplació, perquè així que ens va veure, l'amo de l'establiment ens va escridassar.

—Fora d'aquí, miserables!

Em vaig espantar i revoltar alhora, no era possible que ens insultessin d'aquella manera. D'altra banda vaig pensar que les nostres disfresses eren prou creïbles.

L'àvia em va estirar de la mà per apartar-me i vam apressar el pas mentre escoltàvem les explicacions d'en Glauc, que gaudia d'haver-se convertit en el nostre guia.

—L'Aventí és el més meridional dels set turons que hi ha a Roma. El Tíber flueix al llarg del seu flanc occidental i al nord s'hi troba el vell mercat del bestiar, presidit pel Capitolí a l'est... Hi ha molts temples dedicats a divinitats estrangeres, si deixem de banda el que està construït a la deessa Ceres.

—És la part de la ciutat que més agrada a la plebs —va afegir l'àvia—. Fins i tot, en dues ocasions, l'Aventí es va

separar de la ciutat perquè estava en desacord amb els governants.

—Molts mercaders —va continuar en Glauc— s’hi han instal·lat atrets per les vistes panoràmiques i per la proximitat als molls...

—Anirem a la muntanya de les àmfores, oi? —vaig preguntar excitada i inquieta, no fos cas que se’n desdissin.

Després de rebre l’aprovació de l’àvia, en Glauc va contestar que sí, que aniríem al *Mons Testaceus*.

Em feia molta il·lusió veure amb els meus ulls aquell turó piramidal fet a força d’anar-hi apilant àmfores. Hi tenia interès, sobretot, perquè el pare hi estava implicat com a *curator*. Un dia l’hi vaig sentir explicar: al costat de l’Emporium, l’antic port fluvial a Roma, fora de les muralles servianes, a la riba esquerra del Tíber, s’hi descarregaven àmfores. Tantes, que les seves restes s’havien arribat a convertir en un petit turó* artificial.

Em va impressionar aquella muntanya aixecada a força d’anar-hi creant terrasses i murs de contenció, fets també amb les restes d’àmfores.

—I com és que se’n trenquen tantes? —vaig preguntar tot pensant que era una llàstima.

—No és que es trenquin —va respondre en Glauc, enriolat—, és que les trenquen, perquè ja no es poden aprofitar.

—Ah, no?

—No, perquè la majoria han transportat oli d’oliva. Per poder-se tornar a fer servir, caldria rentar-les i no seria rendible.

* En aquell moment, constituïa la primera fase de les terrasses amb què compta. Devia tenir uns quaranta peus d’altura (uns dotze metres). Només és, però, un càlcul aproximat.

Em quedava embadalida amb totes les explicacions que anava donant en Glauc, que si l'oli el portaven sobretot de la Bètica, on hi havia el millor oli del món, que un cop s'havien buidat les àmfores i es trencaven, un cop col·locades, s'hi tirava calç al damunt perquè no fessin pudor...

—Com és que sap tantes coses, en Glauc? —vaig preguntar a l'àvia un moment que l'esclau estava distret.

—Perquè observa i escolta, no hi ha millor mestre que aquest. I també perquè és molt tafaner —va respondre enriolada mentre buscava amb la mirada un lloc on poder-se asseure.

Li vaig indicar un pedrís que devia haver format part d'un pedestal honorífic i de seguida en va prendre possessió. Se la veia esgotada.

—Hauríem de tornar, la senyora deu estar cansada —va dir en Glauc amb tot el seny del món—. En Diomedes no em perdonaria que un excés de fatiga us perjudiqués la salut.

En Diomedes era el nostre metge. Bé, era el de l'àvia Quadrònia, i sempre l'acompanyava allà on anés. Era ell qui la va acompanyar a Roma des de Bàrcino quan va morir la meva mare. Més que un esclau, era un membre més de la família. Com en Glauc o la Thadea, que en aquest cas residia a la *domus* de Bàrcino. Per descomptat que en Diomedes no va ser avisat de la nostra aventura, perquè de ben segur que no ho hauria permès.

Havia arribat el moment que tant temia, el de tornar a casa. I això que tenia els peus nafrats. Se m'havien clavats les tiretes de les *soleae** esparracades amb què m'havien fet calçar. I els tenia freds, gelats, encara que faltava temps perquè arribés l'hivern.

* Sandàlies.

De tornada i amb plena resignació, vaig anar assaborint i copsant tot el que m'envoltava. Els meus sentits no donaven l'abast. Colors, sorolls, aromes i sobretot pudors —de vegades, la pudor que fa Roma és insuportable— s'anaven amuntegant a la memòria. De tots ells, el millor record que conservo és el de la llum que oferia la ciutat aquell capvespre, la imatge dels pins altíssims i prims, però d'àmplia copa, que es retallaven en un cel que canviava el blau pel violeta.

Inevitablement, vam passar pel temple dedicat a l'emperador Claudi, el temple que va fer construir Agripina *minor*, la seva última esposa i amb tota probabilitat la seva assassina. A l'àvia no li agradava gens, aquell temple. Amb el temps vaig saber-ne el motiu. Allò que passa amb el pensament, que d'una cosa te'n vas a l'altra. A l'àvia, el temple de Claudi li recordava una esposa anterior de l'emperador, la Messalina. I si se'n recordava d'aquesta era perquè la seva mort li evocava la de la seva filla, la Vera, la germana del meu pare, a qui no vaig tenir l'oportunitat de conèixer. Com l'emperadriu Messalina, la tia Vera es va veure obligada a suïcidar-se a causa del seu comportament indecent, luxuriós. L'àvia mai no parlava, o molt poc, de la seva filla, de qui s'averkonyia. El pare també ho evitava. Fins i tot en Corneli, el meu cosí, tampoc no parlava de la seva mare. Dedueixo que la seva memòria els feia mal. Però això feia que la meva curiositat creixés. Arreplegant informació d'aquí i d'allà, vaig saber que s'havia suïcidat perquè no suportava l'existència que li havia tocat viure, es rebel·lava contra unes normes que la societat li imposava. Era una ànima lliure que no va saber gestionar les seves circumstàncies, ni acceptar el marit amb qui l'havien obligat a casar-se. Rebel, deia l'àvia que era. I jo l'admirava secretament. Però això em passava

quan era joveneta, que només em quedava amb la part superficial.

L'atzar va voler que coincidíssim en un casament. Sabia com era la cerimònia, però mai no havia vist la part en què la núvia surt de casa, o més ben dit quan la treuen simulant que la segresten.

—És en record del rapte de les sabines —va explicar l'àvia.

No m'agradava. Considerava, de fet considero, que no n'hi ha cap necessitat. És cosa meva, ja ho sé, que només és un costum, però jo trobo que és humiliant per a la núvia. Com tants altres greuges que patim les dones.

Llavors, quan era joveneta, no pensava, ves quina bestiesa, que això de casar-se implicava tenir un marit al costat, un home que en principi era un desconegut i que segur que voldria imposar la seva voluntat com a mascle que era. Primer el pare, després un marit.

De camí, l'àvia em va sorprendre amb una informació que em va alarmar.

—Ja tens dotze anys, Minícia. Caldrà que anem preparant el teu matrimoni.

No, no, no. No em feia cap falta un marit.

Això, però, era el que pensava llavors, perquè uns anys més tard, quan em vaig casar, vaig considerar que sí, que em seria d'utilitat.

Aquell canvi d'actitud és el que sovint m'ha fet pensar que part de la meva natura era com la de la tia Vera, tot i que la meva rebel·lia tenia unes circumstàncies diferents.

En arribar a casa, al llindar, l'àvia es va aturar i, mirant-me als ulls, em va dir que sí, que m'ho prometia, que vetllaria per trobar el millor marit per a mi.